

مقام و منزلت زن و مسلمان در قرآن کریم

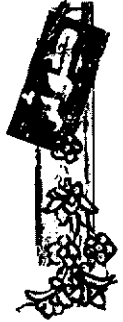
گروه قرآن پژوهی کوثر ۲

مقدمه:

با بررسی آیات قرآن کریم و تدبیر در آن می‌توان دریافت که اسلام شخصیت ویژه‌ای برای زنان قائل شده است. در بیش از ده سوره‌ی قرآن در مورد زنان و مسائل پیرامون آنها، آیات نورانی خود را مطرح کرده و حتی دو سوره را به نام (النساء الكبرى - سورة نساء) و (النساء الصغرى - سورة طلاق) در ارتباط با زنان ارائه نموده است. آنچه در این مقاله در پی آنیم، الگوی سیمای زن مسلمان در قرآن کریم بر اساس پنج اصل زینت، مساوات، الگوی بخشی، کمالات معنوی و کرامت است، تا تأکیدی بر ارزش و منزلت زن مسلمان در سایه سار برنامه‌های انسان ساز قرآن کریم در عصر حاضر باشد.

کلید واژه: زینت؛ مساوات؛ الگو

بخشی؛ کمالات معنوی؛ کرامت

● اصل زینت:

قرآن کریم هنگامی که سخن از آفرینش زن و مرد به میان می‌آورد، زن و مرد را از یک سرشت و طبیعت معرفی می‌کند که از نظر خلقت و خصوصیات طبیعی لطایف و ظرایفی در هر دو بکار رفته است. قانون آفرینش با وجود تفاوت در خلقت زن و مرد، پیوند آنها را محکم کرده و به تقسیم حقوق و وظایف خانوادگی آنها پرداخته و یک تناسب زیبا از شاهکار خلقت به نمایش گذاشته است.

بنابر دیدگاه قرآن، تمام آفریده‌ها برای انسان زینت و زن و مرد برای هم زینتند (۱) (هنّ لباس لکم و انتم لباس لهنّ) (۲) زن و مرد بواسطه ی ظرایف و لطایف بکار رفته در خلقتشان زینت هم هستند.

● اصل مساوات:

قرآن کریم، زن را انسان کامل و واقعی به شمار آورده و اصل مساوات انسانیت را درباره ی زن و مرد رعایت نموده و برترآزادی تاریخی ستم، تبعیض و ضایع نمودن حقوق زنان خط بطلان کشیده و نظریات تحقیر آمیزی که مردم نسبت به (زن) داشته‌اند را به شدت نکوهش کرده است (۴) قرآن کریم تساوی زن و مرد را که مبتنی بر عدالت است و بر اساس این دیدگاه با صراحت و با شباهت زن و مرد به یکدیگر که مبتنی بر آفرینش نیست و خلافت عدالت است به مبارزه بر می‌خیزد. (۵) بیشتر آیات قرآن جنبه عمومی دارد (لفظ ناس، انسان) در آنها بکار رفته است و این بدان معنا است که هر جا پای ارزش و عمل و سخن از مقام خلقت، عمل صالح و پاداش و مقام است هیچ تفاوتی بین زن و مرد نیست. (۶) و هر دو مساوی هستند.

● اصل الگو بخشی:

قرآن کریم به طرح و معرفی الگو و اسوه هایی می‌پردازد و متابعت و سرمشق گیری از آنها را برای افراد جامعه لازم می‌شمرد.

- ۱- علامه طباطبائی - تفسیر المیزان - جلد ۲ - صفحه ۳۲۶.
- ۲- قرآن کریم - سوره بقره - آیه ۱۸۷.
- ۳- علامه طباطبائی - تفسیر المیزان - جلد ۲ - صفحه ۳۲۶.
- ۴- استاد شهید آیه الله مطهری - نظام حقوق زن در اسلام - صفحه ۲۰۸.
- ۵- قرآن کریم - آیات ۵۸-۵۹ سوره نمل و آیه ۹ سوره تکویر.
- ۶- علامه جوادی آملی - زن در آیین جلال و جمال - صفحه ۱۲۰.
- ۷- قرآن کریم - آیات ۲۴ سوره یوسف - ۲۷ سوره مائده و ۳۷ سوره آل عمران.
- ۸- سوره تحریم - آیه ۱۰.
- ۹- امیر حسین بانکی فرد - آینه زن، صفحه ۴۳.

مخاطب قرآن کریم انسان است. (هدایت) برای انسان هایی است که تقوا پیشه می کنند، خواه آن انسان یوسف (علیه السلام) باشد یا مریم (سلام الله علیها) قرآن کریم برای تعلیم و تربیت روح، انسان نازل شده و روح جوهر حقیقت انسان است و این بدان معنی نیست که حقیقت انسان در جسم و بدن او خلاصه

می شود، تفاوت در بدن باعث تفاوت در مقام انسانیت نیست و چه بسا یک زن الگوی کامل برای همه ی ابنای بشر باشد (۶)

قرآن کریم از یوسف پیامبر (علیه السلام) و مریم (سلام الله علیها) به عنوان دو نمونه عفت و پاکدامنی یاد می کند و از مردان و از زنان ناپاک نیز سخن می گوید تا درس عبرتی برای همگان باشد (۷)

خداوند متعال در قرآن کریم دو زن را به عنوان دو نمونه و دو الگو از انسان های برجسته و مومن ذکر می کند یعنی در صحنه ی انسانیت و تکامل معنوی خداوند سخن از پیامبران و مردان بزرگ و شخصیت های علمی و دینی نمی کند، بلکه از دو زن سخن می گوید، که یکی آسیه همسر فرعون و دیگری مریم مادر عیسی (علیه السلام) است. (وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ لُوطَ) (۸) با این که در زمان نوح و لوط این همه کفار و افراد فاسق وجود داشتند ولی قرآن آنها را مثال نمی زند و زن نوح و لوط را به عنوان دو نمونه ی بد معرفی می کند (۹)

قرآن کریم یک الگوی همه جانبه ای را نیز در دهها آیه ی خود به همه بشریت و مخاطبان قرآن معرفی نموده است و آن، کوثر قرآن، حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) است.

حضرت فاطمه ی زهرا (سلام الله علیها) اسوه ای برجسته و ممتاز ملکوتی و معنای ناگشوده ذهن بشر و معارف بشری است که تمام دوران کودکی خود را در آغوش پدری گذراند که در حال یک مبارزه

عظیم جهانی و فراموش نشدنی بود و در نوجوانی تمام سختی های مبارزه دوران بعثت رسول الله (صلی الله علیه وآله) را چشید و بعد از هجرت او از مهاجرین شد و تمام زندگی اش جهاد فی سبیل الله بود. همسررداری او، مادری و تربیت فرزندانش، حضور او در صحنه های سیاسی و اجتماعی و خطبه های آتشینش، عبادات، تعلیم و تربیت او همه جهاد فی سبیل الله بود و در یک کلمه تجسم مکارم اخلاق و فضائل انسان کامل بود، که تمامی انسان ها باید جلوه والای کرامت انسانی و اخلاقی اسلامی را از این چهره ی مقدّس جستجو کنند. (۱۰)

زنان و دختران جوان باید کوشش کنند خود را به آن ترسیمی که فاطمه زهرا سلام الله علیها از زن مسلمان بوجود آورده، نزدیکتر کنند و این الگوی طیب و طاهر را عزیز بشمارند.

● اصل کمالات معنوی:

یکی از ارزش هایی که قرآن کریم بر آن تکیه کرده (حیات طیبه) است که مربوط به انسان بوده و برای به دست آوردن آن، ایمان توأم با عمل صالح لازم است. عمل صالح انسان مؤمن مسیری برای رسیدن به حیات طیبه است که در آن زن و مرد می توانند قدم بردارند. (۱۱) مبدأ آفرینش زن و مرد را از یک گوهر می داند و فرموده است [مردان و زنان عالم را از نفس واحده به آفریدیم] هر که ندای آسمانی را لبیک گوید و خود را به زیور تقوا و عمل صالح بیاراید می تواند به سوی خداوند حرکت کند و به قرب او نزدیک شود.

خداوند متعال به یک زن جوان [فاطمه زهرا سلام الله علیها] معرفت و حکمت و مقامات معنوی بی نظیری بخشیده بود این مسائل معنوی تا حدود زیادی به فضائل عملی ارتباط دارد. این مقامات را بدون دلیل به کسی نمی بخشد، عمل انسان، در حد بالایی در احراز فضائل و مناقب معنوی تأثیر دارد. زهرای اطهر (سلام الله علیها) با محنت و مجاهدت به اوج عظمت دست یافت و تا آن جا پیش رفت که خداوند متعال برای خشنود کردن او جبرئیل امین را بر وی نازل کرد (۱۲)

از امام صادق (علیه السلام) و دیگر ائمه (علیهم السلام) روایت شده است که تمام دانش های معنوی مربوط به انسان در کتاب صحیفه

- ۱۰- همان صفحه ۵۰ تا ۷۰ (سخنرانی های موضوعی مقام معظم رهبری).
- ۱۱- علامه جوادی آملی - زن در آینه جلال و جمال. صفحه ۱۲۰.
- ۱۲- قرآن کریم - سوره نساء - آیه اول.
- ۱۳- کلام ولایت - صفحه ۵۵ - سخنرانی مقام معظم رهبری در سالروز ولادت حضرت زهرای مرضیه.

ی فاطمه زهرا (سلام الله علیها) (۱۴) است.

در قرآن کریم آمده است: «انّ المسلمین و المسلمات و المؤمنین و المؤمنات و القانتین و القانتات و الصادقین و الصادقات و الصّابرین و الصّابرات...» در این آیه ده عنوان برای ارزش های معنوی ذکر می شود (اسلام، ایمان، قنوت، صدق، صبر، خشوع و...، زن و مرد در این میدان دوش به دوش هم حرکت می کنند و پیش می روند، قرآن کریم در میدان عمل صالح، هیچ تبعیض و تفاوتی را بین زن و مرد قائل نیست.

● اصل کرامت

.... قرآن کریم در کرامت و حرمت اشخاص بین زن و مرد فرقی نمی گذارد و بین آنان در تدبیر شئون اجتماعی و دخالت اراده و مدیریت، تساوی برقرار کرده است (۱۶)

لکن در موقعیت اجتماعی زن، طبیعت او را نادیده نمی گیرد و وظایف و مسوولیت های شرعی و انسانی را بر اساس تکوین تقسیم می کند.

نکته دیگر اینکه وجه تمایز امتیاز زن مرد، بر حسب علل درونی یا بر حسب علل بیرونی است. انسان ها چه زن و چه مرد، مبدأ فاعلی و مبدأ نهایی شان پاکی است. بنابراین تفاوت بیرونی ندارند، اما تفاوت درونی دلیل بر فضیلت هیچ کدام نیست، بلکه لازمه ی زندگی چنین است. (۱۷)

اسلام در اداره ی زندگی و مجموعه حیات اجتماعی و سیاسی نقش ویژه ای را برای زن که بر اساس ترکیب جسمانی و روانی اوست مشخص نموده است، نقشی که همسو و همسطح با مرد است. کرامت زن، در خودسازی معنوی و اخلاقی؛ تلاش در میدان جهاد و مبارزه؛ بی اعتنایی به تجمّلات و زخارف دنیا؛ حفظ و حراست از عفت؛ عصمت و طهارت خود؛ دل آرام همسر و فرزندان و آرام بخشی به خانه و خانواده و عطف و ورزی در تربیت سالم فرزندان و حضور آگاهانه و عالمانه در صحنه های سیاسی و اجتماعی است (۱۹) و در سال نبی اعظم (صلی الله علیه و آله) این نکته را به بانوان کشور اسلامی هدیه می کنیم که فرمودند: جهاد المرأه حسن التبعل - جهاد زن نیکو شوهرداری کردن است.

والسلام

۱۴- مقام معظم رهبری در

سمینار بررسی نقش زن در

جامعه سال ۶۴.

۱۵- قرآن کریم.

۱۶- علامه طباطبائی -

تفسیر المیزان - جلد ۲ -

صفحه ۴۰۲.

۱۷- علامه جواد آملی - زن

در آینه جلال و جمال - صفحه

۷۲.

۱۸- حدیث ولایت - ج ۳ -

صفحه ۷۷.

۱۹- همان، صفحه ۷۷.